

SECȚIUNEA V: FORMAREA PROFESORILOR

PRAXIOLOGIA FORMAT IV-INOVAȚIONALĂ DREPT RESURSĂ DE OPTIMIZARE A RELAȚIEI TEORIE-PRACTCĂ EDUCAȚIONALĂ

FORMATIVE-INNOVATIVE PRAEEOLOGY AS A RESOURCE OF OPTIMIZING THE RELATIONSHIP BETWEEN EDUCATIONAL THEORY AND PRACTICE

Tatiana BULARGA,

conferențiar, doctor în pedagogie,

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Moldova

Abstract: *In order to establish a dynamic relationship between theoretical approaches and successful practical applications of scientific-epistemological approaches, there is a need for optimal cooperation between theoretical accumulations and innovations of educational praxis. Qualitative connections between praxiology and theory can not by themselves cause desired changes in the educational process. But educational practice and its study, praxiology, is for the sciences of education not only one of the three sources of knowledge in pedagogical research, but also a significant epistemological basis able to contribute to solving the problems of pedagogy, especially to optimize relationship theory - educational practice. We see such an effective connection and collaboration between theory and practice from both horizontal positions of cooperation (applicative-active receptivity of practitioners to scientific approaches and elaborations, on the one hand, and systemic and continuous capitalization of innovative experiences of practitioners, on the other hand), as well as vertically, which means that the innovative praxeologist takes from the theoretical elaborations not everything in detail, but only the essential ideas to apply them from his own positions.*

Keywords: *creativity, actional freedom, teacher's and pupils' proactive style, artistic education, actional options.*

Introducere. Noutățile, apărute și impuse de la o perioadă la alta a evoluției culturii muzicale și a învățământului, au fost și sunt determinate de realizările științifice și artistice, de îmbogățirea posibilităților de cunoaștere și valorizare a experiențelor și împlinirilor, atât din sfera didacticii muzicale, cât și a creației muzicale și artei interpretative. Perspectivele avute în vedere mai ales în ultima jumătate de secol, au vizat o tot mai bună cunoaștere a particularităților fizice și psihice ale copilului, a capacității acestuia de a-și forma percepții și reprezentări auditive, vizuale și kinestezice, iar scopurile fundamentale urmărite de specialiști – cadre didactice și cercetători – au fost și au rămas perfecționarea contribuțiilor muzicii la educația estetică și etică a copiilor, la dezvoltarea sensibilității și inteligenței lor, cu alte cuvinte, la formarea și dezvoltarea armonioasă a personalității copiilor.

În acest sens, studiile unor specialiști din variatele domenii ale cercetărilor dedicate învățământului, au demonstrat că practicarea muzicii, mai ales prin audiție, contribuie într-un mod substanțial la sporirea capacităților intelectuale ale elevilor, în special a atenției și a puterii de

concentrare, dar și a sensibilității și chiar a valorificării potențialului lor creativ. Întregul demers științific este gândit într-o firească armonizare a valorilor tradiției învățământului muzical, cu înnoirile de conținut și tehnologie didactică din ultimii ani; în același timp, este expus clar, convingător și, adesea, cu o caldă însuflețire, ceea ce demonstrează pasiunea autorilor pentru învățământ și dragostea pentru copiii doritori a descoperi și înțelege puterea de expresie a muzicii.

Educația estetică constituie o componentă esențială a educației, deoarece prin acest demers se intenționează modelarea sensibilității, a receptivității ființei umane la aspecte non-pragmatice, alternative, ale existenței. Esteticul reprezintă o altă formă, una superioară și particulară, de structurare a lumii obiective și a imaginarului. Prin educație estetică omul accede la o altă formă de organizare, de transfigurare a existenței, depășind rutinele de ordin intelectual-raționalist sau utilitarist. În binecunoscuta ierarhie a trebuințelor, elaborată de Abraham Maslow, satisfacerea nevoilor de ordin estetic, plasate în vârful piramidei, definesc într-o măsură esențială umanitatea și spiritualitatea: omul deplin este, astfel, cel educat și sub aspect estetic. Educația estetică de ordin formal se realizează, în modalități particulare, prin discipline specifice celor șapte arte. Dintre acestea, mai cu seama, în învățământul artistic se acordă o atenție specială *educației muzicale*, începută din perioada școlii primare și continuată în perioada gimnaziului și a liceului.

Școala este pentru copil o lume socială specifică, unde el intră în relații cu semenii săi, cu învățătorul, cu disciplinele de studii. El are multe și diverse întrebări, la care așteaptă enigmaticele răspunsuri. Obținerea răspunsurilor așteptate îi multiplică efortul de a cunoaște, de a fi mereu în căutare și de a descoperi fenomenele necunoscute până la moment. Dacă necesitatea de a acționa independent și creativ este oportună pentru disciplinele școlare, atunci cu atât mai mult această necesitate se simte la disciplinele cu conținut artistic (muzica, pictura, coregrafia etc.).

Pentru a stimula continuu efortul elevului ca acesta să se manifeste proactiv, independent și cu succes, nu este îndeajuns să avem o praxiologie pedagogică *receptivă*, care se reduce la aceea că pedagogul docil caută să transpună în practică demersurile teoretice și metodice expuse în literatura de specialitate, ghiduri, curricule etc. Învățământul contemporan, în special cel artistic, are stringentă nevoie de o *praxiologie inovativă*, care, spre deosebire de praxiologia receptivă, nu preia demersurile teoretico-metodice brute, ci obligă practicianul să culegă din sursele puse la dispoziție doar ideile esențelor percepute, ca ulterior să vină în fața elevilor cu noi opțiuni acționale. O asemenea praxiologie devine mai mult decât un act practic, deoarece ea plasează profesorul în rolul de manager cu funcție intermediară dintre teorie și practică. În această ipostază, practicianul corespunde întru totul rigorilor praxilogice, care se reduc la specificul de a proiecta și realiza logistic acțiunea artistică.

Dezideratul implementării unei *praxiologii formativ-inovaționale* în învățământul artistic național nu este un capriciu al momentului și nici un demers de ordin pur teoretic, ci este o necesitate vitală, practică, ce vizează mobilizarea tuturor resurselor umane spre a schimba atât viziunea integrativ-profesională a cadrelor didactice, cât și responsabilitatea nemijlocită a acestora pentru calitatea acțiunilor întreprinse zi de zi cu actorii procesului de formare.

Spunem aceste lucruri, bazându-ne pe realitatea cu care se confruntă la moment practica învățământului artistic din Școlile de Muzică/Arte pentru copii, Liceele de Arte, Facultățile universitare cu profil artistic. Amplele investigații efectuate pe teren asupra subiectului nominalizat confirmă supozițiile noastre formulate prealabil despre faptul că:

- a) practica, spre deosebire de teorie, este un proces viu, mobil și deseori cu tendințe ostile în vederea schimbării;
- b) dinamica unei teorii pedagogice postmoderniste incontestabil are nevoie de o praxiologie inovativă funcțională;
- c) tehnologiile educaționale actuale presupun un sistem organizat, în care componentele pot și trebuie să fie aplicate în mod integrat;
- d) corelarea rezultatelor cercetării noastre cu rezultatele cercetărilor obținute actualmente demonstrează că *strategiile de schimbare* centrate doar pe elevii/studentii dotați/supradotați nu rezolvă pe deplin problema, deoarece ele trebuie să ofere șanse egale întregului eșantion al procesului formativ.

Măsurile întreprinse în acest sens nu exclud anumite *riscuri previzibile* cum ar fi:

- a) nivelul scăzut al responsabilității și al atitudinii de care ar putea da dovadă unii manageri și profesori față de obiectivele înaintate în programul cercetării experimentale și de implementare a praxiologiei vizate;
- b) existența scăpărilor în asigurarea logistică necesară procesului instructiv-educativ din școlile de arte;
- c) nivelul performanțelor profesionale ale cadrelor didactice, interesul scăzut pentru acțiunile de schimbare în educație, nu va asigura inițial peste tot conștientizarea priorităților trecerii de la praxiologia tradițională la cea formativ-inovațională;
- d) accesul practicianului la materialele teoretico-metodice, curricule/manuale și evaluarea acestora întru realizarea cu succes a unei educații calitative și pentru schimbare.

Astfel, analiza riscurilor previzibile implică necesitatea schimbării practicienilor de la conștientizarea educației artistice ca fenomen secundar la cel de prioritate culturală a societății de tip european. În acest context, au fost întreprinse eforturi de coroborare a factorilor universitari și preuniversitari în scopul realizării schimbărilor proiectate.

Obiectivele cercetării rezidă în următoarele: a) fundamentarea strategiilor problematice abordate prin re-dimensionarea conceptelor de referință a domeniului praxiologic inovațional și elaborarea modelului de funcționare calitativă a procesului formativ-artistic; b) argumentarea prin pași experimentali concreți a oportunității și pertinentei de aplicare pe scară largă a praxiologiei formativ-inovaționale în domeniul instruirii și educației artistice. Programul de cercetare va antrena: a) documentarea potențialului profesional și randamentul de intervenție psihopedagogică a cadrelor didactice; b) testarea și formarea competențelor artistice ale elevilor școlilor de muzică/arte pe întreaga perioadă a praxiogramei experimentale; c) identificarea factorilor frenatori și căilor de facilitare prin posibilele intervenții praxiologice eficiente în procesul instructiv – educativ artistic preuniversitar; d) elaborarea bazei conceptuale în vederea re-orientării curriculei interdisciplinare spre noi deschideri calitative din perspectiva implementării graduale a problematice abordate. La baza proiectului stau concepțiile: *teoria lucrului bine făcut* (T.Kotarbinski); *managementul schimbării în învățământ* (V.Guțu, G.Țurcan, Gh.Rudic, N.Bucun ș.a.); *cunoașterea de tip muzical* (I.Gagim); *conceptul eficienței muzical-artistice* (V.Babii); *concepția proiectării și realizării practice a acțiunii* (I.Cherghit, S.Cristea, S.Covey, V.Mândăcanu ș.a.). Ideea cercetării este de a facilita calea de aplicare în practica educațională a demersurilor teoretice și, totodată, de a integra calitativ praxiologia inovativă în procesul investigațional. Noi pornim de la ipoteza că o praxiologie inovațională poate funcționa cu un randament înalt dacă ea nu va rămâne la nivelul de înregistrare docilă a elaborărilor didactico-științifice, ci permanent va crea premise pentru inovarea acestora cu luare în seamă a necesităților și particularităților fiecărui elev, fiecărei școli, mediului socio-cultural. În activitatea de cercetare vor fi create condiții sociale la nivel metodic și managerial în vederea funcționării eficiente a interacțiunii dintre disciplinele psihopedagogice – muzicologice – interpretativ-artistice, atât la nivel teoretic, cât și la nivel practic. Documentarea preventivă a practicii educaționale din învățământul artistic preuniversitar demonstrează că obstacole semnificative în vederea realizării programului de cercetare nu există, cu excepția constatării unor riscuri.

Repere metodologice. Pedagogia în toate timpurile a avut și continua să aibă nevoie de o teorie consistentă și o practică previzibilă, anticipativă, care să pășească nu în urma, ci în fruntea proceselor social-economice. O astfel de practică, după noi, își găsește răspunsul său adecvat în *praxiologia formativ-inovațională*. Atare praxiologie întrunește toate componentele necesare unui învățământ și unui sistem educațional durabil cu ieșiri concrete spre finalități oportune cadrului umanist postmodernist.

Atunci când punem accentul pe praxiologia inovațională avem în vedere reformarea pedagogiei concepută ca știință și ca practică umanistă, constituită drept sistem *deschis*, ceea ce înseamnă că obiectivul ei prioritar este de a revizui, a re-conceptualiza principiile educaționale;

prin constructele sale constitutive, *instruire* (predare, învățare, cogniție) și *educație* (formare, dezvoltare, schimbare), care se afirmă și ca *știință managerială*, insistând prin ambele sale roluri asupra unei *acțiuni educative calitative, eficiente și progresive*.

În scopul instaurării unei relații dinamice între abordările teoretice și aplicările practice reușite ale demersurilor științifico-epistemologice, este nevoie de o conlucrare optimă între acumulările teoretice și inovațiile praxisului educativ. Conexiunile calitative între praxiologie și teorie nu pot provoca de la sine schimbări dorite în procesul educațional. Dar practica educațională și studiul acesteia, *praxiologia*, constituie pentru științele educației nu numai una din cele trei surse de cunoaștere în cercetarea pedagogică, dar și un temei epistemologic semnificativ în stare să contribuie la soluționarea problemelor pedagogiei, în special, la optimizarea relației *teorie – practică educativă*.

Asemenea legătură și colaborare eficientă dintre teorie și practică o vedem de pe poziții de conlucrare atât pe orizontală (receptivitatea aplicativ-activă a practicienilor la demersurile și elaborările științifice, pe de o parte, și valorificarea sistemică și continuă a experiențelor inovative ale practicienilor, pe de altă parte), cât și pe verticală, ceea ce înseamnă că praxiologul inovativ preia din elaborările teoretice nu totul cu amănuntul, ci doar ideile esențiale pentru a le aplica de pe propriile poziții, acestea fiind însoțite de încă 2-3 opțiuni ale actorului procesului de schimbare prin inovare practică.

Dacă e să ne referim la domeniul formării personalității prin artă, observăm că practica acestei direcții de învățământ nici pe de parte nu întrunește necesarul tehnologic specific proceselor de receptare-înțelegere-creare a operelor de artă.

În acest domeniu educațional demersul pentru optimizarea raportului teorie-practică obține valențe instructiv-formative și de dezvoltare artistică suplimentare, datorită principiilor creării/recreării-receptării produselor artistice, care stipulează că opera de artă există ca atare doar în procesul interpretării-vizualizării-audiției acesteia – proces care cuprinde acțiunea mentală a autorului *de creație*, considerată convențional ca una *teoretică*, cu acțiunea *de receptare* și, totodată, fiind considerată ca una *practică*. Procesul de receptare artistică în cadrul acțiunilor instructiv-formative se identifică cu însăși acțiunea educativă. În acest proces, o pondere considerabilă îi revine stării *participative* a elevului/studentului la acțiunea de proiectare, desfășurare și evaluare/autoevaluare (prin prescrierea hărților comportamentale individuale, anticiparea acțiunilor practice, varierea operațiilor, realizarea sarcinilor prin alegerea variantelor optime de rezolvare) și a *dinamicii competenței profesionale* a cadrului didactic de a realiza gradual procesul de proiectare (teoretică) și acționare (practică), prin identificarea conținuturilor educaționale și acțiunilor valorice, diagnosticarea resurselor individuale, planificarea, formarea ipotezelor, evaluarea secvențială și finală.

Studiul practicii învățământului artistic din Republica Moldova ne dovedește destul de convingător că între teoria și praxiologia artistică există o discrepanță considerabilă, fapt care influențează negativ managementul implementării unei **praxiologii inovative**, adică de formare prin inovare.

Drept criterii de eficiență sunt identificate următoarele:

1. *metodologice* (planificate și realizate cu considerarea aplicării tehnologiilor și strategiilor de eficiență);
2. *psihologice* (cu luare în seamă a factorilor psihici, adică a conținutului intern al personalității);
3. *fiziologice* (elevul/studentul-subiect/obiect al educației este o ființă înzestrată cu capacități psihice/spirituale, dar și cu capacități fizice, ceea ce implică promovarea unei politici educaționale binome, cu o conexiune eficientă a ambelor forme de existență);
4. *pedagogice* (utilizarea principiilor și tehnologiilor moderne de gestionare eficientă cu procesul educațional-formativ);
5. *estetice* (toți pașii cognitiv-formativi să fie realizați în baza cunoștințelor clasice și contemporane);
6. *praxiologice* (acțiunile didactice ale profesorului și acțiunile artistice ale elevului/studentului să fie instrumentate și fundamentate metodologic și realizate cu un înalt efect practic);
7. *axiologice* (educația este centrată valoric și integrată);
8. *sociologice* (educația artistică constituie un microsistem al societății din care persoana face parte și care, respectiv, îi determină scopul și idealul formativ).

În baza criteriilor evidențiate anterior, conchidem că educația/învățământul artistic (cadru preuniversitar și universitar) din Republica Moldova, dacă ne referim pe ansamblu, atestă aspecte care încă mai rămân a fi valorificate ineficient. Realizarea programului nostru investigațional, dar și cel aplicativ-practic, cu luare în seamă a factorilor examinați, considerăm că va conduce inevitabil la minimalizarea distanței dintre teoria și practica domeniului vizat. În acest sens, ne propunem să optimizăm simțitor procesul de implementare a conceptului eficienței artistice prin intermediul promovării unei viziuni progresiste, care rezidă în cultivarea la practicieni nu doar a unui stil praxiologic receptiv, ci și a unei praxiologii formativ-inovative.

În afirmațiile noastre reieșim din realitatea că activitatea artistică diferă mult de alte activități ale omului prin specificul său ontologic, ceea ce necesită a lua în calcul oportunitățile și provocările aparente în manifestarea potențialului individual al elevului/studentului, act care se exprimă prin transpunerea prescripțiilor teoretice în acțiuni practice incontestabil prin prezența reacțiilor emoțional-afective, prin trăirea *proiectelor* și *hărților* logistice ale acțiunii, adică nu

doar în așteptarea unor stimuli veniți din exterior, ci prin fortificarea unor intenții și decizii artistice proprii ale elevului/studentului-subiecți ai educației.

Or, în acțiunea *artistică*, demersul persoanei este o realizare cu intenționalitate de manifestare net *artistică*. Ea se produce într-o ipostază complexă de creator, interpret, ascultător, spectator, cititor; ea integrează imaginea fenomenelor reale și ideile subiective; căutând să se manifeste prin produs și ca produs al artei respective: muzică, arte plastice, coregrafie etc. Implicat fiind în procesul artistic al unei anumite arte, elevul sau studentul concomitent, face apel la alte arte pentru a complini imaginea artistică specifică domeniului dat.

Reieșind din asemenea perspective educațional-filosofice, ne dăm bine seama că, spre exemplu, actul de percepție muzicală a ascultătorului nu este unul de imaginație strict artistică sau strict muzicală, ci unul de *imaginație muzical-artistică*. Deci și activitatea actorului procesului de receptare, legat de acest domeniu, este o acțiune cu o rază de influență mai largă, cu numele de *acțiune muzical-artistică*. Din aceste considerente, noțiunea de *artistic* nu este un supliment artificial la cuvântul *muzical*, ci reprezintă un conținut cu sens integrat, unic.

Activitatea muzical-artistică – concepută, în linii mari, ca domeniu educațional specific – orientată spre sporirea randamentului calității acțiunii cu același nume, ca și întreg sistemul educației artistice, este reglementată de cinci **principii praxiologice**, care stau la baza fortificării conceptului eficienței învățământului artistic național și nu numai.

Principiul educației personalității proactive, care este conceput ca instrument managerial de autoconducere și autoperfecționare, este realizat prin: proiectare, decizie, opțiune, inițiativă, independență, intraindependență.

În linii mari, *proactivitatea* constituie o calitate definitorie a omului, și are funcție reglatoare pentru toate acțiunile mentale (interne) și comportamentele (externe), aflate în continuă dinamică și dezvoltare. O asemenea calitate nu este o simplă reacție la stimulii interni sau externi, ci o *stare atitudinală*, manifestată prin asumarea de inițiative proprii, o calitate integră, formată și realizată de persoană în mod conștient.

Proactivitatea este rezultanta unui sistem de activități direcționate și promovate în baza *alegerii* operațiilor și a condițiilor favorabile, orientate spre eficientizarea procesului formativ prin schimbare interioară. Proactivitatea nu are neapărat *expresie externă*, ci, dimpotrivă, valoarea refăcătoare a actului realizat în baza acestei calități, stări psihice constă în stimularea unor *conduite interiorizate* (B.F. Skinner). Astfel, nici într-un caz nu putem cere celui care ascultă muzică să transforme în expresii externe tot ceea ce simte și ce cugetă în legătură cu creația muzicală audiată. Mult mai prețioase sunt, în acest context, transferurile pe care elevul/studentul le realizează în expresii comportamentale afective în timpul receptării/cunoașterii muzicii – acțiune care este, concomitent, *exterioară și interioară* (I. Gagim, 2004).

Rezultatele cercetării noastre, expuse selectiv în conținuturile Ghidului de față, sunt orientate emergent la eficientizarea factorilor externi ai procesului educațional și a factorilor ce țin de resursele umane, în special, la *eficacitatea acțiunii muzical-artistice* a elevului/studentului și la *dinamica competenței profesionale* a cadrului didactic. Cele două părți componente ale procesului educațional pot relaționa eficient datorită *funcționării în sistem a principiului educației personalității proactive*. În acest sens, în materialele ghidului vom căuta să elaborăm răspunsuri la întrebarea *Ce are loc* și mai puțin la întrebarea *Cum are loc*, în care proces acțiunea muzical-artistică a elevului/studentului și dinamica competenței profesionale a cadrului didactic, realizate conform principiului *proactivității* și altor patru principii, expuse mai jos, vor constitui obiectul integrării *demersurilor teoretice și implementărilor practice*.

Principiul centrării valorice a acțiunii artistice (pe activitate/ acțiune, util/folositor, imagine artistică, creativitate), constituie baza atitudinal-conceptuală a elevului/studentului pentru achizițiile spiritual-artistice și realizările practice; presupune re-dimensionarea factorilor personali, atitudinali, comportamentali, responsabili de îmbogățirea universului intim, de cultivarea unei *pedagogii a sinelui*. Acest principiu prescrie stimularea libertății persoanei, *care, în esența ei, nu poate fi decât individuală* (G. Albu, 1998). Libertatea opțiunii trebuie să depășească *acțiunea în sine*, elevul/studentul trebuind să avanseze la *ocazia de a acționa* (I. Berlin, 1991). Psihologia atestă că anume prin proprietatea persoanei de a se *propaga din interior spre exterior* sunt relevate scopurile, pentru atingerea cărora actorul procesului depune toate eforturile în activitatea sa, adică pentru care el prescrie tendințele interioare menite să cucerească culmile diversității valorice în domeniile de înaltă spiritualitate și creativitate. În contextul proceselor macrosistemice, *orientarea personalistă* ar putea fi calificată drept paradigmă *câștig – câștig* (S. Covey), care reflectă anume profitul obținut de elev/student de la societate și care indică ceea ce el însuși oferă altora. Asemenea paradigmă de *orientare* a elevului/studentului constituie un model ideal al educației. În realitate însă, sunt frecvente cazurile contrare celui descris anterior, și anume, când persoana caută să obțină cât mai mult profit de la instituțiile sociale și, în același timp, să consume cât se poate de puține resurse proprii, care, în cele din urmă, se alege cu paradigma *câștig – eșec*.

Principiul introdeshiderii artistice reclamă stabilirea unei corelații eficiente a mediilor *individual* și *artistic* prin receptarea/ comprehensiunea/interpretarea deliberată de către adolescenți a mesajului artistic și a esenței estetice a operei de artă, precum și prin proiectarea hărților personale. Introdeshiderea persoanei spre conținuturile artistice este certificată de comportamentul său profund specific, exprimat de noțiunea „*atitudine intențională a acțiunii*” (AIA). Acest principiu vine să sporească eficiența procesului de cunoaștere teoretică și practică a artei pe temeiul că cele două părți constituente ale principiului focalizează potențialul și energiile

elevului/studentului atât prin interiorizarea, cât și prin exteriorizarea materiilor artistice. Puterea principiului nominalizat crește proporțional cu creșterea intensității conexionale, iar aceasta face să amplifice procesele *introdușchiderii artistice a elevului*, care mărturisesc despre nivelul performanței sale specifice. Principiul *introdușchiderii* afectează în sens pozitiv nu numai agenții educației (profesor/elev/student), ci și dimensiunea de deschidere a curriculei la disciplinele de artă.

Între *performanță*, *gândire* și *eficiență* (ceea ce produce efectul așteptat, adică ceea ce face să fie atins scopul scontat) există o relație reciprocă în care gândirea artistică are un rol mijlocitor, de conciliere. Din perspectiva constituirii gândirii ca factor favorizant în structura relațională menționată anterior, de rând cu identificarea multiplelor tipuri de gândire, în ghidul nostru ne referim, preponderent, la *gândirea eficientă* și *gândirea ineficientă* (M. Zlate). Limbajul artistic influențează gândirea, îi dă acesteia mișcare, energie, care, drept urmare, stimulează alte organe periferice, inclusiv, sistemele *vocal*, *vizual*, *tactil* și *auditiv*.

Am stabilit că între limbajul vorbirii și limbajele artistice există tangențe, relaționări cu semnificație reciproc avantajoasă. De exemplu, limbajul vorbirii are pentru limbajul muzical cu totul alte semnificații decât cele de interferență simplă: *frază*, *rimă*, *accent*, *intensitate*, *conținut artistic*, *image*, *motiv* etc. În procesul audiției muzicale elevul/studentul „vorbește în sine”, „vorbește cu universul său intim, cu sufletul”, asemenea procese de mișcare au loc și în sistemul vocal intern. Persoana implicată în procesele artistice (audiție, interpretare, dansare, pictură) parcurge calea de la „filozofia muzicală” la „filozofia logicii”, proces care îi determină, în mare parte, *dinamica eficienței personale*. *Eficiența acțiunii* câmpului imagistic crește în funcție de capacitatea/abilitatea elevului/studentului de a da curs liber imaginației prin intermediul „cuvintelor tacite”. Observările noastre mărturisesc despre faptul că orice intervenție, amestec, implicație externă în procesul de percepere muzicală, în special, intervențiile verbale parvenite din exterior, declanșează două situații: prima, de complinire a blocului experiențial verbal-artistice, a doua – de inhibare și distanțare de la „traseul verbal” al individului. Expunerile altora despre evenimentele muzicale audiate provoacă pentru persoana-receptor un nonconformism al limbajului propriu, *tacit* cu cel al majorității, al altora. Frica de a fi neînțeles, incompatibil, adesea îl face pe elev să accepte limbaje străine, fapt care influențează distructiv asupra a ceea ce numim *unicitate*, *spațiu / mediu personal / personalist*.

Principiul creației și creativității este condiția edificatoare a făuririi frumosului și binelui și autocreării sinelui elevului; a elaborării idealului personal; „cuceririi” propriului univers intim.

Creația și creativitatea artistică urmează a fi direcționată astfel încât cuvântul/intonația și tot ce este legat de acești factori comunicativi, să aibă un scop permanent de a-și schimba paradigma cu tendința de avansare de la *noțiune-sens* la *trăire artistică*. Atenția și efortul

elevului/studentului trebuie să fie orientate permanent spre particularitățile individuale, constituente ale obiectului de artă (pictură, muzică, coregrafie) cu complementarul *artistic*, deoarece anume ultimul constituie ceea ce obișnuim să numim prin noțiunile: *tipic, caracteristic, original*.

Principiul succesului artistic prescrie cauzei și rezultatelor învățământului/educației un caracter general și universal.

Angajarea în procesul educațional a *situațiilor de succes*, concepute și instrumentate prin prisma metodologică a principiilor expuse anterior, ar putea contribui, în modul cel mai direct, la rezultativitatea progresivă și eficientă a acțiunii adolescentului, numai în cazul și cu condiția că *succesul* va fi supus examinării atât ca *condiție*, cât și ca *finalitate* a educației artistice, fapt care implică aspectul *finalității*, aceasta din urmă susținută fiind de expectanțe, scopuri, proiecte – toate obligându-ne să realizăm planurile trasate conștient și inteligent.

Principiile praxiologice deopotrivă cu legile existenței și activării, după noi, nu sunt niște postulate amorfe, neschimbătoare, ci imagini inerente ale evenimentelor/faptelor/lucrurilor schimbătoare, continuu disponibile pentru reformare, refacere. Piatra de încercare în abordarea principiilor nominalizate constă în faptul că eficacitatea funcționării fiecărui principiu este examinată de pe pozițiile conexiunii pozițiilor/demersurilor teoretice cu efectele sale practice.

Luând act de demersurile conceptuale expuse anterior, fiecare oră școlară, fiecare ciclu de discipline din învățământul artistic trebuie să pună în valoare nivelurile învățării, și anume: *cunoașterea* fenomenelor, (*Ce este aceasta?*), *însușirea* cunoștințelor și a deprinderilor noi, (*Ce trebuie să întreprind?*), *realizarea prin transfer* a celor însușite în situații noi (*Cum să fac?*), *evaluarea/autoevaluarea* variabilelor de succes (*Care este eficacitatea acțiunii?*).

După convingerile noastre, eficiența educației are drept scop nu numai determinarea randamentului acțiunii calitative, ci și studiul dinamicii de achiziționare continuă de către persoană a constantelor și a variabilelor comportamentale ale societății, de acumulare din tezaurul/sorgintele pozitiv al *mediului* din care aceasta face parte. Cu alte cuvinte, *fiecare individ se poate dezvolta firesc doar în contextul culturii naționale a poporului său* (Vl. Pâslaru, 2002).

Scopurile implementării. În suita de acțiuni privind implementarea etapizată a praxiologiei inovative în învățământul artistic național un loc de frunte este destinat pentru scopurile implementării propriu-zise, care se reduc la următoarele:

- a identifica factorii-stimuli (interni și externi) ai procesului de integrare a teoriei și practicii din perspectiva unei educații eficiente;
- a documenta și a examina strategiile de formare a competențelor profesionale ale practicianului;

- a verifica eficacitatea formativă a modelelor praxiologice de organizare/promovare a *acțiunii artistice a elevului/studentului (AAaE/S)* în contextul a trei medii: *educațional, individual și artistic;*
- a valida elaborările teoretico-metodologice ale sistemului pentagonal, format din cinci principii unificatoare ale eficienței acțiunii didactice a profesorului (*ADaP*) și acțiunii artistice a elevului/studentului (*AAaE/S*);
- a elabora și a verifica pe teren compartimentul praxiologic al experimentului pedagogic și a implementa conceptul eficienței în practica educațională;
- a formula concluziile și recomandările practice, orientate spre eficientizarea procesului formativ-artistic școlar și universitar.

Obiectivele-cadru. În strânsă legătură cu scopurile implementării praxiologiei inovativ-artistice sunt evidențiate obiectivele-cadru ale procesului vizat, care se reduc la următoarele:

- compatibilizarea curriculei naționale și a manualelor din sistemul învățământului artistic, aplicate în sistemul preuniversitar și universitar;
- stabilirea eșantionului experimental de elevi/studenti (clase /grupe experimentale, clase/grupe de verificare) și cadrului pedagogic de formatori și de experți;
- elaborarea metodicii de măsurare a eficacității tehnologiilor pedagogice folosite din perspectiva asigurării unei educații calitative;
- elaborarea itemilor de inițiere eficace a elevilor/studentilor în acțiunile artistice;
- verificarea experimentală și evaluarea eficacității procesului de implementare a modelelor teoretice a AA a elevilor/studentilor în condiții curriculare și extracurriculare;
- elaborarea testelor/ chestionarelor de verificare a eficacității acțiunilor educativ-formative.

Ipoteza. În demersurile de proiectare a procesului de implementare a praxiologiei inovativ-artistice am reieșit din presupunerea că *ADaP* (acțiunea didactică a profesorului) și *AAaE/S* (acțiunea artistică a elevului/studentului) devin valori fundamentale ale procesului de integrare a teoriei și praxiologiei din perspectiva unei educații eficiente, cu condiția că vor fi utilizate pe larg atât pe orizontal, cât și pe vertical, conform modelului pentagonal alcătuit din cinci principii: al *proactivității*, al *centrării valorice*, al *introdușchiderii artistice*, al *creației/creativității*, al *succesului*, re-conceptualizate și instrumentate din perspective teoretico-metodologice moderne.

La formarea eșantionului experimental și-au dat concursul: cadrele didactice și elevii/studentii de la Școala de muzică *George Enescu* și Școala de arte *Ciprian Porumbescu* din Bălți; Școala de muzică din Sângerei; Colegiul de muzică din Bălți; Liceul de arte *Amadeus* din Bălți, Filarmonica pentru copii din nordul Moldovei; Specialitatea Muzică de la USARB; Specialitatea Pedagogie muzicală de la AMTAP din Chișinău, Liceul cu profil artistic *Onisifor Ghibu* din Chișinău; Colegiul Național de Arte *Octav Băncilă* din Iași, România; Facultatea de

Arte Frumoase a Universității de Stat din Moldova; Colegiul de Muzică *Ștefan Neaga* din Chișinău; Universitatea Națională de Arte *George Enescu* din Iași, România; Centrul de formare profesională continuă din cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți; Centrul de formare profesională continuă *Info Educația*, Iași, România.

Etapele explorării praxiologice. Procesul de implementare a praxiologiei inovativ-artistice a decurs prin mai multe etape, printre care se numără următoarele:

1. Verificarea/diagnosticarea frontală (inițială, curentă și finală) în scopul identificării dinamicii de eficientizare a procesului de formare/dezvoltare artistică a elevilor/studentilor;
2. Implementarea elaborărilor/proiectelor metodologice și metodice orientate spre ridicarea calității ADaP și AAaE/S în condițiile de formare artistică școlară și universitară;
3. Evaluarea și analiza rezultatelor experimentale și elaborarea recomandărilor practice.

BIBLIOGRAFIE:

1. BABII, V., *Teoria și praxiologia educației muzical-artistice*, Chișinău, Editura “Elena V.I.”, 2010.
2. BABII, V., *The intellectual dimension of the musical-artistic performance*. în *Rewieu artistic*, Iași, Publishing: “George Enescu” University of Arts Iași.
3. BABII, V., BULARGA, T., *Praxiologia inovativ-artistică*. Iași: Editura ARTES, 2015.
4. BABII, V., BULARGA, T., *Succesul artistic al elevilor din perspectiva devenirii personalității social active/* Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională "Fundamente psihopedagogice ale prevenirii și combaterii violenței în sistemul educațional", 10 octombrie 2014, Univ. Ped. de Stat "Ion Creangă", Fac. Psihologie și Psihopedagogie Specială, Catedra Psihologie, Chișinău, 2014.
5. BABII, V., *Praxiologia educației artistice/* Educația artistică în contextul mediului social-cultural al sec. al XXI-lea, Bălți, 2014.
6. BABII, V., *Dinamica gândirii muzicale /* În: Materialele Conferinței științifice internaționale «Ion Gagim și universul muzicii». Academia de Științe a Moldovei. Editura Artes, Iași.
7. BABII, V., BULARGA, T., *Dimensiunea educațională a creativității muzicale în cadrul euroregiunii Siret-Prut-Nistru/* Editia a-X-a "Dezvoltarea economico-sociala durabila a euroregiunilor si a zonelor transfrontaliere în cadrul forumului transfrontalier al euroregiunii Siret-Prut-Nistru", Bălți.
8. BABII, V., *Educația artistică: abordare praxiologică*. Conf. șt. internațională: Învățământul universitar și piața muncii: conexiuni și perspective. Chișinău, USM, 21-22 noiembrie, 2014.
9. BABII, V., *Eficiența acțiunii muzical-artistice a elevului: studiu teoretico-praxiologic*. Conf. șt. internațională: Eficientizarea învățământului – vector al politicilor educaționale moderne, Chișinău, IȘE, 11-12 decembrie, 2014.
10. BULARGA, T., BABII, V., *The success of artistic education: integration approache*. In: *Review of artistic education*. Artes Publishing House, Iași. ISSN=2069-7554 ISSN-L=2069-7554. Included in CEEOL, EBSCO, Index Copernicus, 2014.